حمیدعزیز کردوویە بە کوردی

تێکستە فە...

میلیسوس

میلیسوس سەر بە قوتابخانەی ئیلیایە ، قوتابی پارمەنیــــدس(١) بوود ، کتێبێکـــی داناوە بـــەناوی « دەربارەی سروشت یاخود دەربارەی بوون » تێیدا داکۆکی لە فەلســەفەی مامۆســـتاکەی(٢) ئەکاتو هەوڵئەدات ساخیبکاتەوە کــە بوون یەك شـــتەو بزوتنەوە نییـــەو بۆشاییو گۆڕان واهیمەنو هـــەر شتێك سەرەتاو کۆتایی نەبێت ئەبـــەدی ئەبێ .. دە برگە لەو کتێبەی ماوەتەوەو ئەوانیتر فەوتاون ... ئەمەش ئەو بەشەیە کە مێژوو پاراستویەتی :

« دەربارەی سروشت ...(٣) »

(١ــا) ئەگەر نابوون هـــەبێ ، وەك شـــتێکی راستەقینە ئەکرێ چی لەبارەیەوە بوترێ ! .

(١) ئەوی هەبوویە لە ئەزەلەوە هەبووەو هـــەتا هەتایە هەر هەبوو دەبێ ، چونکە ئەگەر ئەو پەیدابووبێ، ئەبێ هیچ شتێك لەپێش پەیدابوونیـــدا نەبووبێ . وە ئەگەر ئەو هیچ نەبووبێ ، ئەوا بەهیچ رێگایـــەك لـــە هیچەوە پەیدا نابێ .

(٢) لەبەر ئەوەی بوون پەیدانەبووە ، بگرە ئەو هەبوویەو هەمیشەییە، ئەزەلییە، ئەوا سەرەتاوکۆتایی نییەو بێسنورە ، چونکە ئەگەر نەبووبایەو پەیدابووبایە ئەوا سەرەتاو کۆتایی ئەبوو . بەڵام ئەگەر ئەو سەرەتاو کۆتایی نەبێو لەئەزەلەوە هەبووبێو هەتاهەتایە بمێنێ، ئەوا نە سەرەتای هەیەو نەکۆتایی ، کەوابوو مەحالـــە هیچ شتێك هەبوو بێ ئەگەر بوونە هەمەکییەکە هەبور نەبێ .

(٣) سەرڕای ئەمە ، هەروەك ئەو هەمیشەییە ، ئەبێ هەمیشـــە لە مەزنیدا بێسنور بێ .

(٤) بەڵام هەر شتێك سەرەتا یان کۆتایی هەبێ ، نە ئەبەدی یان نە بێسنورە .

(٥) ئەگەر ئەو یەك نەبووبایە بەشتێکی تر دەور ئەدرا [سنوری بۆ ئەکێشرا] .

(٦) چونکە ئەگەر ئەو (بێکۆتایی) بێ ، ئەبێ یەك بێ ، ئەگەر دوو بووایە بێکۆتایی نەدەبوو ، چونکە ئەو کاتە یەکێکیان دەوری ئەوی تریانی دەدا [ســـنوری بۆ دەکێشا] .

(٦ــا) [مادام ئەو یەکە ، لەهـــەر کوێیەك بێ وەکیەکە ، چونکە ئەگەر ئەو وەکیەك نەبایە ئەبوو زۆر بێو یەك نەبێ] .

(٧) بۆیە بوون ئەبەدی ، بێسـنورو یەکو هەموو وەکیەکە، ناکرێ لەناوبچێ یان مەزنتر بێو هەست بە ئازار بکات یان خەمبار بێ ، چونکە ئەگەر هەر یەکێك لەم شتانەی بەسەرهاتبایە یەك نەدەبوو ، وە ئەگەر ئەو بگۆڕێ ئەوا ناکرێ راستەقینـــەکە هەموویەکی وەکیەك alike بێو بگرە ئەوی لەمەوبەر هەبوو بووە لەناودەچێو ئەوی نەبوو بووە پەیـــدا دەبێ ، ئێستاش ئەگەر بوون بە ئەندازەی تاڵە موویەك لە دە هەزار ساڵدا بگۆڕێ هەموو بوون لەسەرجەمی کاتدا لەناودەچێ ، هەروەها ناتوانرێ رێکوپێکییەکـــەی Order بگۆڕدرێ ، چونکـــە ئەو رێکوپێکییـــەی لەمەوبەر هەیبووە لەناوناچێو رێکوپێکییەکی نوێ پەیدا نابێ . وە لەبەر ئەوەی هیچ شتێك ناخرێتـــە سەربوون یان هیچی لێ نافەوتێ یان ناگۆڕێ ، ئـــەوا چۆن رێکوپێکی شتی راستەقینە دەگۆڕدرێ ! چونکە ئەگەر شتێك گۆڕانی بەسەرداهات ئەوا ئەمـــە وەك گۆڕانە لـــە رێکوپێکییەکـــەیدا Its order .

هەروەها بوون ئازار ناچێژێ ، چونکە شتێك ئەگـــەر ئازاری چەشت هەبوو نابێو چونکە شت کە ئازاری چەشت ئەبەدی نابێو ئەو هێزەی نابێ کە لە هەبووی هەمەکیدا هەیە . وە ئەگەر لەئازاردا بێ وەکیەك نابێ alike ، چونکە ئەو تەنیا بەوەی شتێکی بخرێتەسەر یان لێی بستێنرێ Subtraction هەست بە ئازار ئەکاتو ئەو کاتە ئیتر وەکیەك نابێ ، هەروەها ئەگەر ئەو هەمەکی بوو هەست بەئازار ناکات ؛ چونکە ئەوکاتە ئەوەی هەموو،و ئەوەی راســـتەقینەیە لەناودەچێو ئەوی نەبووە پەیدادەبێ . ئەم بەڵگەیە خۆی خـــەم ئەگرێتەوە هەروەك ئازاریش ئەگرێتەوە . هیچ شتێك بۆشایی نییە . چونکە بۆشایی هیچە Nothing .

...سەخایەکەی
...ساموٚسی

ناکرێ ئەوەی هیچە هەبوو بێ . بوون ناجولێتەوە ، چونکە هیچ جێگایەکی نی‌یە رووی تێبکات ، بگرە ئەو پڕە Full چونکە ئەگەر بۆشایی هەبووایە ئەوا ئەو رووی لە بۆشاییەکە ئەکرد ، لەبەرئەوەی بۆشایی نی‌یە بۆ هیچ جێگایەك مل‌پێوەنانێ .

هەروەها ناکرێ بوون خەست dense و تراو بێ چونکە مەحالە وەك ئەوی خەستە پڕ بێ ، بگرە تراو rare لە خەست کەمتر پڕە .

ئەمە ئەو رێگایەیەکە ئەبێ ئێمە ئەوی پڕە پێی لەوی ناپڕە جیابکەینەوە . ئەگەر شتێك جێگای هەبوو بۆ شتێکی تر گرێیەخۆی ، ئەوا خۆی پڕنابێ . بەلام ئەگەر جێگای نەبێ بۆ شتێکی تر نەیکرێتە خۆی ئەوا خۆی پڕە .

کەوابوو دەبێ بوون پڕ بێ مادام بۆشایی نی‌یە ، ئەگەر بوون پڕیی بێ ئەوا ناشجولێتەوە .

(٨) کەوابوو ئەم بەلگەیە argument گەورەترین بورهانە لەسەر ئەوەی کە بوون تەنیا یەکە، هەروەها ئەوانەی خوارەوەش چەند بورهانێکی ترن : ئەگەر زۆر هەبووایە دەبوو زۆرەکە لە رەگەزی یەکەکە بووایە . چونکە ئەگەر زەوی‌و ئاوو هەواو ئاسن‌و ئالتون‌و ئاگر هەموویان‌و هەندێ شت زیندوو هەندێکی تر مردوویان‌و ئەگەر شتەکان رەش‌و سپی‌یان‌و ئەوانەی خەلك ئەلێن راستەقینەن وابوونایەو ، ئێمە بەراستی بمانبینیایەو بمانبیستبایە ، ئەوا ئەبێ هەر یەکێك لەمانە بەو شێوەیە بێ کە یەکەم جار بڕیارمـــان لەســـەرداو ناکرێ بگۆڕێن یان جیـاواز بن ، بگرە هەریەکێك چۆن بووە وەك خۆی بێ ، بەلام هەروەك خۆی وەهایــە ، ئێمە دەلێــین بەراستی دەبینــین‌و دەبیستین‌و تێدەگەین‌و ئێستا لەو باوەڕەداین کە ئەوی گەرمە سارد دەبێت‌و ئەوی ساردە گەرم دەبێ‌و رەق نەرم‌دەبێ‌و نەرم رەق دەبێ‌و ئەوی زیندوە دەمرێ‌و ئەو شتانە لەوی مردووە لەدایك دەبن‌و ئەم شتانــە هەموویان دەگۆڕێن‌و ئەوی جاران هەبوو و ئێســتا هەیە بەهیچ رێگایەك وەك‌یەك نین ، ئێمە لەوباوەڕەداین ئاسن کە رەقە ، بەدەســـت‌پێداهێنان لوس ئەبێ‌و هەروەها زێڕو هەموو ئەوانەی کە بەرەقیان دادەنێین، هـــەروەها کـــە زەوی‌و بـــەرد هەردووکیان لەئاو دروست‌کراون ، لەمەوە وا دەرئەکەوێ کە ئێمە راستی نە بەچاو دەبینین‌و نە دەیناسین . ئەم شتانە [بەلگانە] لەگەل یەکتری‌دا گونجاو نین ، ئێمە وتمان زۆر شت هەیە کە ئەبەدین‌و چەند وێنەو هێزێکی تایبەتی خۆیان هەیە لەگەل ئەمەش‌دا وامان بۆ دەرئەکەوێ کـــە هەموویان دووچاری دەستی گۆڕانن‌و لەهەر کاتێك‌دا وا نامێنن کە بینیومانە،کەوابوو رونە ئێمە نە بەراستی بینیومانەو نە لەوەشدا راست‌بووین کە باوەڕمـــان وابووە کە ئەم هەموو شتانە زۆرن . چونکە ئەگـــەر ئەمانە راستەقینە بوونایە نە ئەگۆڕان ، هەموو شتێك هەروایە کە بۆمان دەرئەکەوێ ، چونکە هیچ شـــتێك لەوی راستەقینەیە بەهێزتر نی‌یە . بەلام ئەگەر بوون گۆڕا ئەوا ئەوی هەبووە لەناودەچێ‌و ئەوی نەبوو بوە پەیدادەبێ . بەبێ ئەمە ئەگەر زۆر شت هەبووبێ ، ئەبێ لەهەمان سروشتی یەکەکە بن .

(٩) ئێستاش ئەگەر بوون هەبوو بێ ، ئەبێ یەك بێ ، ئەگەر یەك بوو ناکرێ لەشی هەبێ ، چونکە ئەگەر هەی‌بووبایە ئەبوو پارچەی هەبێ ئیتر یەك نەدەبوو .

(١٠) ئەگەر ئەوی راستەقینەیە دابـەش ببێ divided ، ئەوا ئەشجولێتـــەوە ، بەلام ئەگـــەر بجولێتەوە هەبوو نابێ .

● پەراوێز ●

(١) جۆن بێرنت لە کتێبی (ئێرلی گریك فیلۆسۆفی‌دا) چـاپی چوارەم ، لەنـــدەن ١٩٥٨ لاپـەڕە ـ ٣٢١ ـ ٣٢٤ ئـەم دە بڕگەیەی بـە ئینگلیزی بلاوکردۆتەوە .

(٢) میلیسوس ٤٤٤ سـال بەر لە زایین لەدایك‌بووە.